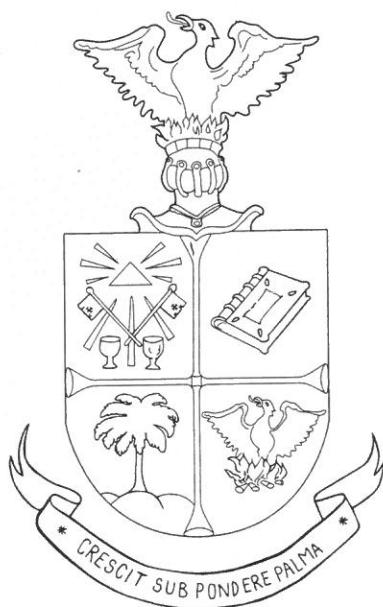

„Megújulás a jogi személyek szabályozásában”

—
tanulmányok az új Ptk. köréből

Felelős szerkesztők:

Prof. Dr. Miskolczi Bodnár Péter – Dr. Grad-Gyenge Anikó PhD

Budapest, 2014

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Szerzők:

BARTA JUDIT, BODZÁSI BALÁZS, BOÓC ÁDÁM, CSEHI ZOLTÁN, FÁBIÁN FERENC,
GRAD-GYENGE ANIKÓ, GYULAI-SCHMIDT ANDREA, HARSÁNYI GYÖNGYI,
MISKOLCZI BODNÁR PÉTER, MOHAI MÁTÉ, NOCHTA TIBOR, OCSKÓ ESZTER,
PAPP TEKLA, SÁRKÖZY TAMÁS, SÁNDOR ISTVÁN, SZALMA JÓZSEF,
SZIKORA VERONIKA, SOBOR DÁVID, SZUCHY RÓBERT

Szerkesztették:

MISKOLCZI BODNÁR PÉTER – GRAD-GYENGE ANIKÓ

A szerkesztésben közreműködtek:

Gyarmati Emese, Nagy László, Nemes Zsófia, Schubauer Petra, Spirek Attila,
Szöghy Szabolcs, a KRE ÁJK Polgári Jogi és Római Jogi Tanszék demonstrátorai

© Szerzők, 2013

Kézirat lezárva: 2014. február 28.

ISSN 2063-4757
ISBN 978-963-9808-55-3

Kiadja:

A Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Felelős kiadó: Dr. Antalóczy Péter, dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:

Patrocinium Kiadó
www.patrocinium.hu

DR. BODZÁSI BALÁZS, PhD

Budapesti Corvinus Egyetem, Gazdasági Jogi Tanszék, egyetemi tanársegéd

A GAZDASÁGI TÁRSASÁGOKRA IRÁNYADÓ FŐBB VÁLTOZÁSOK AZ ÚJ PTK-BAN

1. Az új szabályozás struktúrája

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (új Ptk.) döntően a vállalkozások egymás közötti ügyletkötéseihez kíván modellszabályozást nyújtani. Ennek egyik fontos jele, hogy nagymértékben kibővült a jogi személyek szabályanyaga és megnőtt azoknak a normáknak a száma, amelyek valamennyi jogi személy esetében alkalmazásra kerülnek.

A jogi személyek közös szabályai kapcsán egyúttal a „társasági jogiasodás” tendenciája is megfigyelhető. Ez azt jelenti, hogy olyan rendelkezések váltak általános szabállyá, amelyeket a hatályos¹ Társasági törvény (Gt.²), illetve a Cégtörvény (Ctv.³) tartalmaz. Így például a jogi személy nevére, a vagyoni hozzájárulásra, a létesítő okirat érvénytelenségére, a vezető tisztségviselőkre, a felügyelőbizottsági tagokra, valamint az állandó könyvvizsgálóra irányadó szabályok. Ebbe a körbe tartoznak azonban a jogi személyek határozatainak bírósági felülvizsgálatát rendező normák is.

Az alábbiakban a jogi személyekre, valamint a gazdasági társaságokra irányadó közös szabályok közül azokat tekintjük át, amelyek megítélésünk szerint az új kódex hatálybalépése után nagy lesz a gyakorlati jelentősége. Terjedelmi okok miatt az egyes gazdasági társaságokra irányadó változásokra nem térünk ki.

2. A létesítés szabadsága: a diszpozitivitás főszabálya

A jogi személyekre irányadó közös szabályok közül kétségtől az új Ptk. 3:4. §-ában főszabállyá emelt diszpozitivitás bír kiemelkedő jelentőséggel. A létesítés szabadsága alapján a jogi személyek alapítói vagy tagjai nem csupán a jogi személy létesítésének tényéről dönthetnek szabadon, hanem a jogi személyre vonatkozó szabályokat is szabadon állapíthatják meg, és ennek keretében a jogszabályi rendelkezésektől is eltérhetnek. Ennek alapján a Harmadik Könyv szabályai éppúgy modelljellegűvé válnak, mint a szerződések szabályai, azaz e szabályokat a jogalkotó csupán mintaként kínálja a felek számára. A diszpozitív szabályozás egyik kézenfekvő előnye a szerző-

1 A kéziratot a szerző 2014. március 15. napja előtt adta le. [a szerkesztő megjegyzése]

2 A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény.

3 A cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény.

dési joghoz hasonlóan a tranzakciós költségek csökkentése. Ennek értelmében, ha a felek elfogadják a jogalkotó által kínált mintát, akkor a létesítő okirat elkészítésekor további feladatuk nem lesz.⁴

A 3:4. § szerint a jogi személy létrehozásáról a személyek szabadon rendelkezhetnek, a jogi személy szervezetét és működési szabályait maguk állapíthatják meg. Emellett a belső viszonyok, valamint a jogi személy szervezetének és működésének szabályozása során a létesítő okiratban eltérhetnek az új Ptk. szabályaitól.

Az eltérés korlátjait a 3:4. § (3) bekezdés határozza meg. Ennek alapján a jogi személy tagjai, illetve alapítói nem térhetnek el az új Ptk.-ban foglaltaktól, ha

- a) az eltérést a Ptk. tiltja; vagy
- b) az eltérés a jogi személy hitelezőinek, munkavállalóinak, vagy a tagok kisebbségének jogait nyilvánvalóan sérti, vagy a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését akadályozza.

Az a) pontban foglalt korlátozás különösebb kérdéseket nem vet fel. Annál több nehézséget fog azonban okozni a gyakorlat számára a b) pontbeli korlátozás értelmezése. Nem teljesen egyértelmű ugyanis, hogy mikor állapítható meg, illetve hogyan kerülhető el az olyan létesítő okirati rendelkezés, amely a hitelezők, a munkavállalók, vagy a kisebbségi tagok jogait nyilvánvalóan sérti.

Kérdés az is, hogy van-e különbség érdek és jog között? A törvény jogokról beszél, így ebből arra lehet következtetni, hogy a hitelezők, a munkavállalók, vagy a kisebbségi tagok érdekeinek a sérelme önmagában még nem alapozza meg a törvénytől való eltérés tilalmát.

A jogirodalomban eddig megjelent vélemények eltérőek az új Ptk. 3:4. §-ának értékelését illetően. Sárközy Tamás szerint egyrészt fogalmi tévedés ezen szakasz kapcsán diszpozitivitásról beszélni, mert ez a szerződésekhez fűződik és azt jelenti, hogy a felek közös megegyezéssel eltérhetnek a szerződésekre vonatkozó szabályoktól. Nem minden jogi személy alapul azonban szerződésen. Sárközy szerint a szerződéses jelleg az alakuló közgyűlésen elfogadott alapszabállyal keletkező jogi személyeknél sem állapítható meg, így esetükben sem lehet szó diszpozitivitásról. A másik probléma szerinte az, hogy a 3:4. § (2) bekezdése nemcsak a felek egymás közötti viszonyában engedi meg az eltérést a szerződési jogi diszpozitivitáshoz hasonlóan, hanem a szervezeti és működési viszonyok területén is. Mindemellett arra is felhívja a figyelmet, hogy ilyen méretű alapítói autonómiát egyetlen országban sem alkalmaztak eddig és főként nincs olyan részvénytársasági szabályozás, amely főszabályként általános eltérést engedne az rt-re vonatkozó jogszabályoktól.⁵

Csehi Zoltán ugyanakkor azt emeli ki, hogy az új Ptk. 3:4. §-a a magánjogi autonómiát teljesíti ki, amely szorosan összefügg a jogi személyek jogügyleti úton történő létesítésével. Ennek a szabadságnak egy új eleme és elengedhetetlen megjelenítője

4 KISFALUDI András: A jogi személyek általános szabályai. In: VÉKÁS Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Complex Kiadó, Budapest, 2013. 87.

5 SÁRKÖZY Tamás: *Szervezetek státuszjoga az új Ptk.-ban*. HVG–Orac Kiadó, Budapest, 2013. 37.

a diszpozitivitás alapelve. Az új Ptk. ezen újdonsága alapvető szemléletváltást jelent nemcsak a jogi személyek, hanem a gazdasági társaságok jogában is. Csehi szerint ennek révén nem lesz szükség annyi másodlagos megállapodásra, részvényesi és tagi szerződésekre, mint jelenleg.⁶

Azt az új Ptk. miniszteri indokolása is elismeri, hogy az alapvetően eltérést engedő szabályozás az alkalmazás kezdeti szakaszában felvethet jogértelmezési problémákat, amelyeket végső soron majd a bírói gyakorlatnak kell megoldania. A kódex által választott szabályozási módszer ugyanakkor az Indokolás szerint biztosítja a kellően rugalmas, az adott jogi személy igényeinek leginkább megfelelő működési kereteket a tagok, alapítók számára. Ez a módszer olyan lehetőségeket nyit meg, amelyekkel a kógens szabályozás mellett az érdekeltek nem élhettek. A korábban felállított törvényi tiltások elől a felek kimenekültek az alapítói ügyletből és valóságos akaratukat mögöttes megállapodásokban (szindikátusi szerződésekben) rejtették el.⁷

Kétségtelen, hogy ez az új szabályozási megoldás felértékeli a jogalkalmazás és a bírói gyakorlat szerepét. Ez fogja ugyanis megítélni, hogy az új Ptk. 3:4. §-ában foglalt lehetőséggel tudnak-e majd élni a felek, vagy ez a maihoz képest egy bizonytalanabb jogi helyzethez vezet.

3. A jogi személy határozatainak bírósági felülvizsgálata

A jogi személyekre irányadó általános szabállyá vált a Gt. 45–46. §-aiban szabályozott határozatok bírósági felülvizsgálatának a lehetősége is. Az új Ptk. ezzel együtt tartalmi változtatásokat is hoz a jogi személyek határozatainak bírósági felülvizsgálata körében.

Újdonság, hogy az új kódex nem tesz különbséget a határozatok megtámadására feljogosított személyek között aszerint, hogy milyen jellegű határozatok megtámadására jogosultak. Ez azt jelenti, hogy bármely megtámadásra jogosult bármely határozat felülvizsgálatát kérheti a bíróságtól. Ez jelenik meg az új Ptk. 3:35. §-ában. Így lehetővé válik az is, hogy az ügyvezetés határozatait a felügyelőbizottság bíróság előtt támadja meg.

Eltérést jelent a Gt. szabályaitól az is, hogy az új Ptk. hosszabb időtartamban határozza meg a perindítás jogvesztő határidejét. A 3:36. § (2) bekezdése szerint a határozat meghozatalától számított 1 éves, jogvesztő határidő elteltével per nem indítható. Ez lényegesebb hosszabb, mint a Gt. 45. § (3) bekezdése által megállapított 90 napos jogvesztő határidő.

A szubjektív határidő időtartama ugyan nem változik, vagyis az továbbra is 30 nap marad. Az új Ptk. 3:36. § (2) bekezdése azonban úgy rendelkezik, hogy ez a határidő nemcsak akkor veszi kezdetét, amikor a jogosult a határozatról tudomást szerzett, hanem akkor is, ha a határozatról tudomást szerezhetett volna.

6 CSEHI Zoltán: A jogi személyek szabályozása az új magyar Polgári Törvénykönyvben és annak tervezeteiben. In: GONDOSNÉ DR. PUSZTAHELYI Réka (szerk.): *Jogi személyek az új Polgári Törvénykönyvben*. Miskolci konferenciák 2012, Novotni Alapítvány, Miskolc, 2013. 68–70.

7 A Polgári Törvénykönyvről szóló T/7971. számú törvényjavaslat általános indokolása (a továbbiakban: Indokolás), 394.

Új szabályként a 3:37. § (3) bekezdése rögzíti, hogy ha a jogszabálysértés vagy a létesítő okiratba ütközés nem jelentős és nem veszélyezteti a jogi személy jogszerű működését, a bíróság a jogsértés tényét állapítja meg. Ilyen esetben a bíróság mellőzi a határozat hatályon kívül helyezését.

Amennyiben a jogi személy szerve által hozott határozat a létesítő okirat olyan tartalmú módosítására irányul, amely a 3:4. § (3) bekezdésébe ütközik, a jogosult a határozat bírósági felülvizsgálatát is kérheti. Erre azonban a 3:4. § (3) bekezdésben írt személyi körből csak a kisebbségi tagoknak lesz lehetőségük, a hitelezők és a munkavállalók ugyanis nem jogosultak a határozat bírósági felülvizsgálatát kezdeményezni.

Végül érdemes azt is kiemelni, hogy ez az intézmény nem a jogi személyek döntéshozatalának bírósági ítélettel való helyettesítését célozza, hanem kizárólag a határozatok jogsértő volta esetén vehető igénybe, célja pedig a jogsértő vagy a létesítő okiratba ütköző határozatok bíróság általi hatályon kívül helyezése.⁸ Ebben az esetben tehát nem arról van szó, mint az új Ptk. 6:184. §-a kapcsán, amikor is a jognyilatkozatot a bíróság ítélettel pótolja.⁹ Ugyancsak nincs lehetőség arra, hogy bármely határozat felülvizsgálatát a jogosultak gazdaságossági-célszerűségi szempontok alapján kezdeményezzék.

4. A vezető tisztségviselők felelősségére vonatkozó szabályok

4.1. *A vezető tisztségviselő által a jogi személynek okozott károkért való felelősség*

A jogi személy tagjainak vagy alapítóinak felelősségére (helytállási kötelezettségére) vonatkozó szabályok mellett jelentős változásokat hoz az új Ptk. a vezető tisztségviselők felelősségének szabályozása körében is.¹⁰

Az új Ptk. 3:24. §-a szerint a vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel a jogi személlyel szemben. Ez azt jelenti, hogy a vezető tisztségviselő által a jogi személynek okozott károkért való felelősségre a 6:142. § szabályait kell(ene) megfelelően alkalmazni. A 6:142. §-ban foglalt új kontraktuális felelősségi szabálynak a vezető tisztségviselőkre történő alkalmazásával kapcsolatban ugyanakkor komoly kérdések merülnek fel, melyekre egyelőre nem minden esetben látszik a megfelelő válasz.

Az első kérdés, hogy hogyan tudja kimenteni magát a vezető tisztségviselő. Ennek megválaszolásához a 6:142. §-t kell alapul venni. Ez a szakasz a felelősség alóli kimentésnek három együttes, konjunktív feltételét határozza meg.

⁸ KISFALUDI: i.m. 104.

⁹ Hasonló lehetőséget biztosít az új Ptk. 1:5. § (2) bekezdése is joggal való visszaélés esetén, jogszabály által megkívánt jognyilatkozat megtagadása esetén. Ebben az esetben azonban a bíróságnak van mérlegelési lehetősége.

¹⁰ Az új Ptk. alapján már nemcsak a gazdasági társaságoknak, hanem az összes jogi személynek lesz vezető tisztségviselője.

Az első feltétel a károkozó körülmény ellenőrzési körön kívülsége. Amellett, hogy ez szektorálisan eltérő értelmet kell, hogy nyerjen, eltérő jelentéssel fog bírni az egyes jogi személyek esetében is. Az azonban enélkül is megállapítható, hogy önmagában ezen első feltétel alapján is szigorúbb lesz a vezető tisztségviselők felelőssége, mint amit a hatályos jog meghatároz.

Ezt még tovább növeli a második kimentési feltétel, az előreláthatóság. Ennek alapján a vezető tisztségviselő akkor mentesül a kártérítési felelősség alól, ha a kárt a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta (és annak elkerülése vagy elhárítása nem is volt tőle elvárható).

Kérdés, hogy a jogi személyeknél a kár szerződéskötés kori előreláthatósága pontosan mit jelent. Amennyiben ezt úgy kell értelmezni, hogy annak a jogviszonynak a megkötésekor, ami a jogi személy és vezető tisztségviselője között létrejött, akkor könnyen belátható, hogy az előreláthatóságot szinte soha sem lehet bizonyítani. A vezető tisztségviselői pozíció ellátására irányuló jogviszony létrejöttékor – amikor a vezető tisztségviselő még meg sem kezdte a tevékenységét – képtelenség előre látni, hogy a vezető tisztségviselő későbbi döntései során milyen károk keletkezhetnek. Ezen értelmezés mellett a vezető tisztségviselő szinte mindig ki tudná menteni magát a kártérítési felelősség alól.

Ha azonban az előreláthatóságot ennél szigorúbban értelmezzük, akkor viszont a vezető tisztségviselő szinte soha nem tudná kimenteni magát. Egyértelmű, hogy ez sem jelentene megnyugtató megoldást.

Ésszerűbbnek tűnne az az értelmezés, hogy a jogi személyek körében a szerződéskötés időpontja nem a vezető tisztségviselői jogviszony létrejöttét jelenti, hanem annak a magatartásnak az időpontját, amellyel a vezető tisztségviselő a jogi személynek kárt okozott.¹¹ Ez azonban nem áll összhangban a 6:142. §-ával.

Az előreláthatóság értelmezése tehát komoly kihívások elé fogja állítani a jogalkalmazói gyakorlatot. Várhatóan azonban ez nemcsak a jogi személyek vezető tisztségviselőinél lesz így, hanem az összes tartós jogviszonynál. Mindez arra is utal, hogy az előreláthatósági mérce valójában csak adásvételi szerződésnél – esetlegesen vállalkozási szerződéseknél – működőképes, más esetekben azonban nagyon komoly értelmezési nehézségekhez vezet.

Végül a harmadik kimentési feltétel – nem volt elvárható a károkozó körülmény elkerülése, illetve a kár elhárítása – kapcsán arra kell rámutatni, hogy ezen keresztül valójában mégis visszacsempészi az új Ptk. a felróhatóságot a kontraktuális felelősség körében. Az elvárhatóság mértékét illetően ugyanis az adott helyzetben általában elvárható mércét kell alkalmazni. Ez azt jelenti, hogy az adott helyzetben általában elvárható magatartás mellett nem volt elkerülhető a károkozó körülmény vagy elhárítható a kár.¹²

¹¹ Erre utal Kisfaludi is. Ld.: KISFALUDI: i.m. 99.

¹² KISFALUDI: i.m. 99.

Ezek a felelősségi szabályok még érzékenyebben érintik azokat a vezető tisztségviselőket, akik ingyenesen, díjazás nélkül látják el ezt a tevékenységüket (így például egy egyesület elnökségének tagját).¹³

4.2. A vezető tisztségviselő által harmadik személynek okozott károkért való felelősség

Az új Ptk. 3:24. §-ában foglalt felelősségi szabály csak a jogi személy és vezető tisztségviselője közötti belső viszonyra vonatkozik. Ha a vezető tisztségviselő a jogi személy ügyében eljárva harmadik személynek okoz kárt, ezt a kívülálló vonatkozásában a jogi személy által okozott kárnak kell tekinteni. A jogi személy természetesen utóbb igényelheti a vezető tisztségviselőtől a harmadik személynek megtérített kárt, amennyiben ennek a belső viszonyban megvannak a feltételei.¹⁴

A külső károkozásról a 6:541. § rendelkezik, amely azt szabályozza, amikor a vezető tisztségviselő nem a jogi személynek, hanem kívülálló harmadik személynek okoz kárt. Eszerint, ha a jogi személy vezető tisztségviselője e jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz, a károsulttal szemben a vezető tisztségviselő a jogi személlyel egyetemlegesen felel. Érdemes kiemelni, hogy szemben a tag külső károkozásával, vezető tisztségviselő esetében az egyetemlegesség kimondásának nem feltétele a szándékos károkozás.¹⁵ Ez a szabály a külső viszonyban teszi szigorúbbá a vezető tisztségviselők felelősségét.

4.3. A munkavállaló felelősségére vonatkozó speciális szabályok

Amennyiben a jogi személy és a vezető tisztségviselő között munkaszerződés áll fenn, akkor a vezető tisztségviselő által okozott kárt a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvénynek (Mt.) a munkavállaló kártérítési felelősségére vonatkozó rendelkezései szerint kell megítélni.

Az Mt. 179. § (1) bekezdése szerint a munkavállaló a munkaviszonyból származó kötelezettségének megszegésével okozott kárt köteles megtéríteni, ha nem úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható. A bizonyítási teher ebben a vonatkozásban a munkáltatót terheli. A (4) bekezdés szerint azonban nem kell megtéríteni azt a kárt, amelynek bekövetkezése a károkozás idején nem volt előre látható, vagy amelyet a munkáltató vétkes magatartása okozott, vagy abból származott, hogy a munkáltató kárenyhítési kötelezettségének nem tett eleget.

Ez utóbbi rendelkezéssel kapcsolatban azt kell kiemelni, hogy az Mt. 179. § (4) bekezdése szerint az előreláthatóság szempontjából a károkozás időpontja a releváns. Az új Ptk. 6:142. §-a azonban a szerződéskötés időpontjához köti az előreláthatósági mércét. A két jogszabályhely között tehát eltérés mutatkozik. Mivel az Mt. lex specialis

¹³ SÁRKÖZY: i.m. 14.

¹⁴ Indokolás, 399.

¹⁵ A szándékosságot a tag vonatkozásában a 6:540. § (3) bekezdése mondja ki.

a Ptk.-hoz képest, ezért ilyen esetben az Mt. 179. § (4) bekezdését kell irányadónak tekinteni.¹⁶

4.4. *A gazdasági társaság vezető tisztségviselőinek felelőssége a társasággal szemben*

A jogi személyek általános szabályai között található 3:24. §-hoz képest a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőire speciális szabályokat mond ki az új Ptk. 3:117. §-a. Ez a szakasz a vezető tisztségviselőknek a gazdasági társasággal szembeni kártérítési felelősségéről szól, vagyis csak a belső viszonyt rendezi, a vezető tisztségviselő által harmadik személynek okozott károkra azonban nem terjed ki. Ebben a kérdésben a gazdasági társaság vezető tisztségviselőire nézve is a 6:541. §-a az irányadó.

Emellett természetesen a gazdasági társaságok vezető tisztségviselő esetében is alkalmazni kell a 3:24. §-ában foglalt általános szabályt is. Ez azt jelenti, hogy a vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a gazdasági társaságnak okozott károkért a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint felel a társasággal szemben. Ehhez képest azonban a 3:117. § (1) bekezdése abban az esetben teszi csak lehetővé a vezető tisztségviselővel szemben a kártérítési igény érvényesítését, ha a legfőbb szerv nem adott felmentvényt a vezető tisztségviselő részére, vagy adott, de a felmentvény megadásának alapjául szolgáló tények vagy adatok valótlanok vagy hiányosak voltak. Ez azt jelenti, hogy a valós és hiánytalan adatokra épülő felmentvény kiállítása esetén a vezető tisztségviselővel szemben a társaság nem léphet fel kártérítési felelősségi alapon. Ebből a szempontból a felmentvény ugyanazzal a joghatással fog járni, mint ami hatályos¹⁷ Gt. alapján hozzá fűződik, vagyis, hogy a társaság nem kíván a vezető tisztségviselővel szemben kártérítési igényt érvényesíteni.¹⁸

Érdemes azt is kiemelni, hogy más jogi személyekre vonatkozóan az új Ptk. a felmentvény intézményét nem ismeri.

Amíg a társaság létezik, a vezető tisztségviselővel szemben maga a társaság léphet fel. Az egy külön kérdés, hogy ha a cégnél egy vezető tisztségviselő van, aki ellen a kártérítési pert meg kellene indítani, akkor erre ki lesz jogosult, ki képviselheti a társaságot ebben a perben.

Más azonban a helyzet, ha a társaság jogutód nélkül megszűnt. Ezt a helyzetet az új Ptk. 3:117. § (3) bekezdése rendezi. Ennek alapján a vezető tisztségviselőkkel szembeni kártérítési igényt – a társaság nyilvántartásból való törlésétől számított 1 éves jogvesztő határidőn belül – a törlés időpontjában tagsági jogviszonyban állók érvényesíthetik. A tag a kártérítési igényt a társaság megszűnésekor felosztott vagyonból őt megillető rész arányában érvényesítheti.

16 Ezzel ellentétes álláspontot fogalmaz meg Sárközy Tamás, szerinte ugyanis az új Ptk. rendelkezése a lex specialis. Ld. SÁRKÖZY Tamás: *Fordulat a magyar kártérítési jogban*. Magyar Jog, 2013/9. sz. 540.

17 A kéziratot a szerző 2014. március 15. napja előtt adta le, így a „hatályos Gt” az 2006. évi IV. törvénynek a 2014. március 15. napja előtti szövegét jelenti. [a szerkesztő megjegyzése]

18 KISFALUDI: i.m. 159.

4.5. *A gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének felelőssége a hitelezőkkel szemben*

Speciálisan a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőire vonatkozó felelősségi szabályt mond ki az új Ptk. 3:118. §-a. Eszerint, ha a gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, a hitelezők kielégítetlen követelésük erejéig kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető tisztségviselőivel szemben *a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint*, ha a vezető tisztségviselő a társaság fizetési képtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe. Ez a rendelkezés végelszámolással történő megszűnés esetén nem alkalmazható.

Ez a szabály a hatályos¹⁹ Gt. 30. § (3) bekezdésének az átültetése az új Ptk.-ba. A hatályos Gt. idézett szakasza szerint a gazdasági társaság fizetési képtelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztét követően, a vezető tisztségviselők ügyvezetési feladataikat a társaság hitelezői érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni. Külön törvény e követelmény felróható megszegése esetére, ha a gazdasági társaság fizetési képtelenné vált, előírhatja a vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni helytállási kötelezettségét. A hatályos jogban ez a külön törvény a Cstv.²⁰ 33/A. §-a.

A Cstv. 33/A. §-a alapján indított perben a bírói gyakorlat szerint a felperesnek (hitelezők, felszámoló) kell bizonyítania a felszámolás alatt álló társaság fizetési képtelenséggel fenyegető helyzetének bekövetkeztét és időpontját, az alperesi (vezető tisztségviselői) magatartás és a társaság vagyonszökkenése közötti okozati összefüggést és a vagyonszökkenés mértékét. A felperest terheli továbbá a vezető tisztségviselői feladatok jogellenes, hitelezői érdeksérelemmel járó ellátásának bizonyítása is.²¹

Könnyű belátni, hogy mindezek bizonyítása korántsem egyszerű feladat a felperes, különösen egy hitelező számára. A hitelezőket az is visszatartja egy ilyen pernek a megindításától, hogy ekkor már túl vannak egy felszámolási eljáráson, amelynek a költségei részben őket terheltek, követelésükhöz azonban nem, vagy csak részlegesen jutottak hozzá. Ezek után kellene egy újabb pert indítaniuk, amelynek a kimenetele az őket terhelő bizonyítási kötelezettség miatt meglehetősen kétséges, ugyanakkor újabb költségekkel járna. Emiatt a hitelezők rendszerint eltekintenek attól, hogy a számukra eredménytelen felszámolási eljárás után a társaság volt vezető tisztségviselői ellen egy újabb pert indítsanak. Ezen valószínűleg az új Ptk. 3:118. §-a sem fog változtatni.

A Cstv. 33/A. §-ával kapcsolatban arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy ebből a szabályból kimaradt a felelősség kimondása. Ennek ellenére ezt a szakaszt másként nem lehet értelmezni, mint felelősséget alapító szabályként. Ez a felelősség emellett csak másodlagos, hiszen elsődlegesen a társaság vagyonából kell megkísérelni a hitelezői követelések kielégítését. Ez a felelősség attól függetlenül másodlagos, hogy a vezető tisztségviselők szegték meg a hitelezők érdekeinek előnyben részesítésére irányuló kötelezettségüket.

¹⁹ A kéziratot a szerző 2014. március 15. napja előtt adta le, így a „hatályos Gt” az 2006. évi IV. törvénynek a 2014. március 15. napja előtti szövegét jelenti. [a szerkesztő megjegyzése]

²⁰ A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény.

²¹ Ítéltáblai Határozatok 2012/2.91.

További jellemvonása ennek a felelősségi alakzatnak, hogy összességében korlátozott, hiszen a vezető tisztségviselők csak annak az összegnek az erejéig kötelesek helytállni, amilyen összeggel a társaság vagyona a jogellenes magatartásuk miatt csökkent.²²

Az új Ptk. 3:118. §-ával kapcsolatban az első kérdés a Cstv. 33/A. §-ához való viszonya. Szemben a hatályos²³ Gt. 30. § (3) bekezdésével, ez a szakasz egy önálló felelősségi tényállás, amely a Cstv. 33/A. §-a nélkül is alkalmazható. Ennek alapján azonban felmerül a kérdés, hogy ez azt eredményezi-e, hogy a hitelezők kétféle jogszabályhely alapján is indíthatnak kártérítési pert a vezető tisztségviselők ellen? A kétféle jogalapon történő egyidejű perlés nyilván kizárt, de úgy tűnik, hogy mivel a két jogszabályhely nem egymásra épül, ezért a hitelezők mérlegelhetik, hogy számukra melyik alapján kedvezőbb a perindítás.

Ennek során figyelemmel kell lenni arra, hogy az új Ptk. 3:118. §-a a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályaira építi a vezető tisztségviselőknek a hitelezőkkel szembeni kártérítési felelősségét. Ennek oka, hogy a vezető tisztségviselők a hitelezőkkel nem állnak szerződéses viszonyban, felelősségük alapja pedig az, hogy a társaság fizetésképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a vezető tisztségviselő a hitelezői érdekeket felróható módon figyelmen kívül hagyta. Az új Ptk. tehát nem mondja ki, hogy a vezető tisztségviselők ügyvezetési tevékenységüket a hitelezői érdekek elsődlegessége alapján kell, hogy ellássák. Azt azonban elvárja, hogy a vezető tisztségviselők ezeket a hitelezői érdekeket kellő súllyal vegyék figyelembe tevékenységük során. Ha ezt felróható módon nem vették figyelembe, kártérítési felelősséggel tartoznak a hitelezőkkel szemben.

Az új Ptk. 3:118. §-a is egy másodlagos felelősségi tényállás, amely egyúttal egy összességében korlátozott felelősséget ír elő a vezető tisztségviselők számára. Erre az a fordulat utal, hogy a hitelezők kielégítetlen követelésük erejéig érvényesíthetnek kártérítési igényt. Ebből a szempontból tehát nincs különbség eközött a szakasz és a Cstv. 33/A. §-a között.

A kielégítetlen jelző egyébként arra utal, hogy a hitelezőknek nemcsak a társasági vagyontól kell megkísérlni kielégíteni követelésüket, hanem a mögöttes helytállásra köteles tagoktól is. Az Indokolás is kiemeli, hogy a hitelezőknek a mögöttes helytállásra köteles tagokkal szemben is meg kell kísérelni követeléseik behajtását.²⁴

5. A vagyoni hozzájárulás

5.1. A vagyoni hozzájárulás formái és tárgya

A jogi személyek általános szabályai között található 3:9. § (1) bekezdése alapján a jogalkotó azt tekinti főszabálynak, hogy a tagoknak vagy alapítónak a jogi személy

²² KISFALUDI András: *Társasági jog*. Complex Kiadó, Budapest, 2007. 163–165.

²³ A kéziratot a szerző 2014. március 15. napja előtt adta le, így a „hatályos Gt” az 2006. évi IV. törvénynek a 2014. március 15. napja előtti szövegét jelenti. [a szerkesztő megjegyzése]

²⁴ Indokolás, 421.

részére vagyoni hozzájárulást kell teljesíteni. A jogi személy részére teljesített vagyoni hozzájárulást vagy annak értékét nem lehet visszakövetelni.

Az új Ptk. 3:9. § (2) bekezdése ugyanakkor egy meglehetősen szigorú rendelkezést állapít meg arra az esetre, ha a jogi személy alapítója vagy tagja nem köteles vagyoni hozzájárulást teljesíteni. Ilyen esetben ugyanis a tag vagy az alapító köteles helytállni a jogi személy tartozásaiért. Ha a helytállási kötelezettség több személyt terhel, kötelezettségük egyetemleges. Fontos kiemelni, hogy a törvény nem felelősségről, hanem kimentést nem ismerő helytállási kötelezettségről beszél. Ez ugyan a gazdasági társaságokat nem érinti, de komoly aggályokat vethet fel egyesületek esetén.

Irányadó ugyanakkor a gazdasági társaságokra nézve is a 3:10. §-a, amely a vagyoni hozzájárulás tárgyát határozza meg. A vagyoni hozzájárulás továbbra is pénzből vagy nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásból állhat. Nem pénzbeli vagyoni hozzájárulásként, vagyis apportként az alapító vagy tag dolog tulajdonjogát vagy vagyoni értékű jogot ruházhat át a jogi személyre. Gazdasági társaságok vonatkozásában ezt a 3:99. § (1) bekezdése azzal egészíti ki, hogy apportként olyan követelés is szolgáltatatható, amelyet az adós elismert, vagy amely jogerős bírósági határozaton alapul. A tag munkavégzésre, személyes közreműködésre vagy szolgáltatásra irányuló kötelezettségvállalása azonban továbbra sem lehet gazdasági társaságok esetén nem vagyoni hozzájárulás tárgya.

Kérdés, hogy a 3:10. § (2) bekezdésében nevesített vagyoni értékű jog fogalmába a beletartoznak-e a követelések. A hatályos²⁵ Gt. 13. § (2) bekezdése ezt az értelmezést támasztja alá. Véleményünk szerint ugyanakkor a követelés és a vagyoni értékű jog két különböző kategória. Erre utal, hogy az új Ptk. az engedményezés kapcsán csak a követelések átruházásáról beszél, jogok átruházására pedig a 6:202. § egy új szerződést kodifikál (jogátruházás). Másrészt a zálogjogi szabályok is különbséget tesznek jogon vagy követelésen fennálló zálogjog között (5:101. §).

5.2. Követelések apportálása

Az előzőek alapján a gazdasági társaságokon kívül más jogi személyek esetében követelések nem lehetnek nem vagyoni hozzájárulás tárgyai. Erre utal az Indokolás is, kiemelve az EU tőkevédelmi társasági jogi irányelvvel való összhangot.²⁶

Gazdasági társaságoknál is gondot okozhat azonban az adós által elismert követelés fogalmi értelmezése. Kérdés ugyanis, hogy ez minden esetben kifejezett tartozáselismerő nyilatkozatot feltételez-e az adós részéről? Nyilván ez a legbiztosabb megoldás, azzal, hogy az új Ptk. 6:26. §-a már nem írja elő az írásbeli formát a tartozáselismerő nyilatkozat kapcsán. Figyelemmel kell lenni azonban a 3:91. § (1) bekezdésére is, amely szerint a társasággal kapcsolatos jognyilatkozatokat írásban lehet megtenni.

A követelések apportálásához kapcsolódóan arra is utalni kell, hogy ennek során

²⁵ A kéziratot a szerző 2014. március 15. napja előtt adta le, így a „hatályos Gt” az 2006. évi IV. törvénynek a 2014. március 15. napja előtti szövegét jelenti. [a szerkesztő megjegyzése]

²⁶ Indokolás, 416.

az engedményezés szabályait is figyelembe kell venni. Itt az alapkérdés az, hogy mikor válik a társaság a követelés jogosultjává. Ennek megállapítása nemcsak alapításnál, hanem tőkeemelésnél is problémát jelenthet. Kérdés ugyanis, hogy a szerződés megkötésén kívül szükség van-e még valamilyen többletcsелеkményre.

Az új Ptk. ebből a szempontból annyi változást hoz, hogy az engedményezést is jogcímes ügyletnek tekinti. A 6:193. § (2) bekezdése alapján ugyanis a követelés átruházással való megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés vagy más jogcím és a követelés engedményezése szükséges. Hasonló rendelkezést tartalmaz a 6:202. § (2) bekezdése a jogátruházás szabályai között.

Az Indokolás azt emeli ki, hogy az új Ptk. szerint a követelések és jogok átruházására is a tulajdonjog átruházásával azonos logika szerint kerül sor. A követelés és a jog átruházásához is jogcímre van tehát szükség, jogcímként pedig ugyanazok a jogcímek jöhetnek számításba, mint tulajdonátruházás esetén.²⁷ Ilyen jogcím lehet természetesen az apportálás is. Ebben a konstrukcióban az engedményezés nem kötelezettségvállalás, hanem maga a jogváltozást kiváltó rendelkező ügylet, amellyel a követelés átkerül az engedményes vagyónába.

Kérdéses az is, hogy apportálhatja-e a tag a társasággal szembeni követelését? Ezt a bírói gyakorlat eddig nem ismerte el.

5.3. Az apportálásból kapcsolódó helytállási kötelezettség és felelősség

A gazdasági társaságokra is alkalmazandó a 3:10. § (3) bekezdésében foglalt speciális helytállást kimondó szabály. Ennek értelmében, ha a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás átruházáskor fennálló értéke nem éri el a létesítő okiratban megjelölt értéket, a különbözet megfizetését a jogi személy az átruházástól számított 5 éven belül követelheti az apportot szolgáltató személytől. Itt érdemes kiemelni, hogy a törvényszöveg a különbözet megfizetésétől beszél, vagyis ez főszabály szerint az apportot szolgáltató tag pénzbeli vagyoni hozzájárulását fogja növelni. A felek azonban ettől eltérhetnek.

Kifejezetten a gazdasági társaságoknál ír elő sajátos felelősségi szabályt a 3:99. § (2) bekezdése. Ez valójában a Gt. 13. § (4) bekezdésében szereplő felülrértékelési tilalom átvétele. Ennek alapján azok a tagok, akik valamely tag nem pénzbeli vagyoni hozzájárulását tudomásuk ellenére a szolgáltatáskori értéket meghaladó értékkel fogadták el, az ebből eredő károkért a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulást teljesítővel egyetemlegesen felelnek a társasággal szemben a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint. Látható, hogy itt egy felelősséget megalapozó tényállást rögzít a kódex, amely a társasággal szemben terheli a tagokat, kontraktuális alapon. Kérdés, hogy a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség megváltozott szabályainak alkalmazása ebben a vonatkozásban mennyire lesz problémamentes.

²⁷ Indokolás, 600.

5.4. *A vagyoni hozzájárulási kötelezettség elmulasztásának a jogkövetkezménye*

Nem változik a vagyoni hozzájárulás teljesítésének elmulasztásához fűzött jogkövetkezmény. Mivel gazdasági társaságok esetén a tagokat valójában egyetlen kötelezettség terheli, mégpedig az, hogy a vállalt vagyoni hozzájárulást a társaság rendelkezésére bocsássák, ezért indokolt ennek elmulasztása esetére a tagsági jogviszony megszűnését előírni. Ezt teszi a Gt. 14. §-a és az új Ptk. 3:98. §-a is. Ebben a vonatkozásban érdemi változásra nem kerül sor, a lényeg tehát az, hogy ilyen esetben nem kell/nem lehet a mulasztó taggal szemben tagkizárást kezdeményezni, hanem a tagsági jogviszonya a törvény erejénél fogva szűnik meg.

Kérdés azonban, hogy ez bekövetkezik-e akkor, ha a mulasztás ellenére az ügyvezetés erről a tényről és ennek jogkövetkezményeiről nem, vagy nem megfelelő módon értesíti a tagot. Ez jelentkezett az IH 2011/1. 36. jogesetben is. A tényállás szerint a felperesi kft. részére az alperes tag nem fizette meg a társasági szerződésben vállalt 1,2 millió Ft értékű törzsbetétjének második részletét. A társaság képviseletében az ügyvezető felhívta az alperest, hogy a törzsbetétjének második részletét, 600.000 Ft-ot fizessen meg. A felhívásban foglaltak szerint a befizetés elmaradása esetén érvényben lévő jogkövetkezményekkel az alperes tisztában volt, mivel erről a társaság alapításában eljáró ügyvéd tájékoztatást adott. A társaság ellen utóbb felszámolási eljárás indult és a felszámoló fizetési meghagyás kibocsátását kérte a cég nevében az alperessel szemben.

A másodfokon eljáró Fővárosi Ítélőtábla szerint a felperes ügyvezetőjének az alperes tag részére kézbesített felhívása nem felelt meg a Gt. 14. § (1) bekezdésében írtaknak, nem tartalmazta a 30 napos határidőt és a tagsági jogviszony megszűnésére utalást. Ebből következően az nem eredményezhette az alperes tagsági jogviszonyának (automatikus) megszűnését. Ennek alapján a nem megfelelő ügyvezetői felhíváshoz kapcsolódóan a jogkövetkezmény nem állt be. A felszámoló a Cstv. 48. §-a szerint járt el akkor, amikor mint társasági követelést érvényesítette a hátralékos törzsbetét összegét a mulasztó taggal szemben. Az Ítélőtábla döntése szerint pedig az alperes köteles volt a törzsbetéte hátralékos összegének megfizetésére a felszámolás alatt álló társaság részére.

A döntésben foglaltakat az új Ptk. 3:98. §-ához kapcsolódóan is irányadónak kell tekinteni.

6. Tagkizárás

A tagkizárás mechanizmusa azonos a Gt. 47-48. §-ában szabályozott eljárással. Eszerint tagot nem a többi tag zár ki, hanem a bíróság. A többi tag csak kezdeményezheti a kizárást a rendes bíróság előtt, egy erre irányuló többségi határozat alapján.

Az új Ptk. 3:107. § (1) bekezdése szerint a gazdasági társaság tagja a társaságnak az érintett tag ellen indított keresete alapján bírósági határozattal a társaságból kizárható, ha a társaságban való maradása a társaság céljainak elérését nagymértékben veszélyeztetné.

Az új Ptk. alapján is kérdés, hogy mit is jelent pontosan a társaság céljainak elérését nagymértékben veszélyeztető jelleg. Ezt a bírói gyakorlat csak igen szűk körben tartja megállapíthatónak. Bizonyos esetekben még bűncselekmény elkövetése sem alapozza meg a tagkizárást.

Kizárási per kétszemélyes társaságnál nem indítható. Nem zárható ki továbbá a társaságból a nyilvánosan működő részvénytársaság részvényese, valamint az a tag, aki a legfőbb szerv ülésén a szavazatok legalább háromnegyedével rendelkezik.

Látható, hogy az új Ptk. nem általában a részvényes kizárását tiltja, hanem csak az nyrt. részvényesének a kizárását nem teszi lehetővé. Ebből következik, hogy a zártkörűen működő részvénytársaság részvényesét ki lehet zárni a társaságból. Ennek magyarázata, hogy a zrt.-nél még sok esetben érvényesülnek olyan személyegyesítő jegyek, amelyek indokolhatják azt, hogy a társaság számára veszélyt jelentő részvényest ki lehessen zárni a társaságból. Nyrt.-nél azonban a társaság és a tagok személye már olyan mértékben elkülönül egymástól, hogy nem fordulhat elő olyan helyzet, amikor a tag ilyen minőségében, tagsági jogait gyakorolva veszélyeztetné a társaság céljainak elérését.²⁸

Új rendelkezés, hogy a 3:108. § (1) bekezdése alapján a tag kizárására irányuló kereset megindításához a társaság legfőbb szervének az összes tag legalább háromnegyedes szótöbbséggel meghozott, a kizárás okát megjelölő határozata szükséges. Nem eleendő tehát a legfőbb szerv ülésén jelenlévők minősített többségének a határozata, hanem az összes tag háromnegyedét kell figyelembe venni a határozathozatal során. Az összes szavazatszámnál a kizárandó tag szavazatát természetesen nem kell figyelembe venni, hiszen az érintett tag ebben a kérdésben az új Ptk. alapján sem szavazhat.

Kérdés, hogy ha a kizárást kezdeményező határozat megjelöli a kizárás okát és annak alapján a bíróság elutasítja a keresetét, más okra hivatkozással indítható-e a tag ellen egy újabb kizárási per? Ezt indokoltnak tűnik elismerni.

Új szabály, hogy a 3:108. § (4) bekezdés alapján a kizárandó tag tagsági jogainak bíróság általi felfüggesztése ideje alatt keletkezett kötelezettségek a felfüggesztés hatálya alatt álló tagot csak a tagok egymás közötti viszonyában nem terhelik. A társaság tartozásaiért azonban harmadik személlyel szemben ez a tag is köteles helytállni. Ez változás a Gt. 48. § (4) bekezdéséhez képest, amely szerint a felfüggesztés ideje alatt keletkezett tartozásokért a tagsági jogaiban felfüggesztett tag korlátlan felelőssége nem áll fenn. Az új Ptk. szerint a kizárandó tag is köteles helytállni a hitelezőkkel szemben a tagsági jogainak felfüggesztése ideje alatt keletkezett tartozásokért. A belső viszonyokban azonban mentesül, vagyis nem köteles részben sem megtéríteni az egyetemleges adóstársai által a hitelezőknek kifizetett összegeket. Ha pedig a hitelező tőle hajtotta be a követelését, akkor jogosult azt teljes egészében visszaigényelni a vele egyetemlegesen felelős többi tagtól.²⁹

Végül érdemes kiemelni azt is, hogy az új Ptk. – szemben a Gt. 48. §-ával – nem tartalmazza a kizárási perre vonatkozó sajátos eljárási szabályokat. Ezeket a perjogi szabályokat az új Pp.-ben kell majd rendezni.

²⁸ KISFALUDI: (2013) i.m. 134.

²⁹ KISFALUDI: i.m. 134.

7. Záró gondolatok

Az új Ptk. jogi személyekre és gazdasági társaságokra irányadó szabályai között számos új rendelkezés található. Ezek áttekintése után megállapítható, hogy fontos jogalkotói cél volt az alapítók-tagok magánautonómiájának a kiszélesítése. Mindez azonban felveti a jogalkalmazás, a bíróságok szerepét is, annak érdekében, hogy ez a szélesebb alapítói mozgástér ne vezessen jogbizonytalansághoz.

Az új szabályok ellenére azonban a magyar társasági jog alapstruktúrája nem változik. Megfigyelhetők ugyan kisebb-nagyobb hangsúlyeltolódások – vannak a jelenlegitől lényegesen eltérő szabályok is –, de társasági jogunk több mint két évtizede lefektetett alapjait az új kódex érintetlenül hagyja.

Az új rendelkezések mellett egyúttal arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy a társasági joggal kapcsolatos – több kérdésben mára már kikristályosodott – bírói gyakorlat az új kódex hatálybalépése után sem válik meghaladottá, idejét múlttá. A jogtudomány és a jogalkalmazói gyakorlat által közösen kiérlelt sajátos társasági jogi felfogás, amely részben a polgári jog logikájától is különbözik, segítséget fog nyújtani az új szabályok megfelelő értelmezéséhez és alkalmazásához.